

TRABZON DEĞİRMENDERE HAVZASININ TURİZM POTANSİYELİ VE PLANLAMASI

*The Tourism Potentials of the Trabzon-Değirmendere
Region and It's Planning*

Yrd. Doç. Dr. Aydın KILIÇASLAN*

ÖZET

Araştırmanın amacı, Değirmendere Havzası'nın turizm potansiyelini ortaya çıkarmak ve planlaması için öneriler sunmaktır. Bunun için saha farklı mevsimlerde gezilmiş ve turizm açısından tarihi zenginlikler kadar doğal zenginliklere de sahip olduğu tespit edilmiştir. Ancak, günümüze kadar sahada yapılan turizm çalışmalarında daha ziyade tarihi alt yapıya ağırlık verilmiş, doğal zenginlikler yeterince değerlendirilmemiştir. Bu çalışmada, bölgenin sanılandan daha zengin bir turizm potansiyeline sahip olduğu belirtilmekte, özellikle yayla alanları, zengin orman örtüsü ve hızlı akışlı derelerine dikkat çekilmekte, bunların geliştirilmesinin önemi vurgulanmaktadır.

ABSTRACT

The purpose of this article is to explore the tourism potentials of the Değirmendere Region in Trabzon, the biggest city of the Eastern Black Sea Region. For this, the area has been visited and surveyed in various seasons, and it has been found out that the area is rich both in terms of historical monuments and natural resources. However, until now, only the historical background of the area has been documented and evaluated as an important source of tourism. In this study, the author shows that the area has much more to offer for tourism with its high palteaus, rich forestry, rolling hills and fast running rivers suitable for water sports. However, new facilities such as telpher and hotels are needed to improve the tourism potentials of the area.

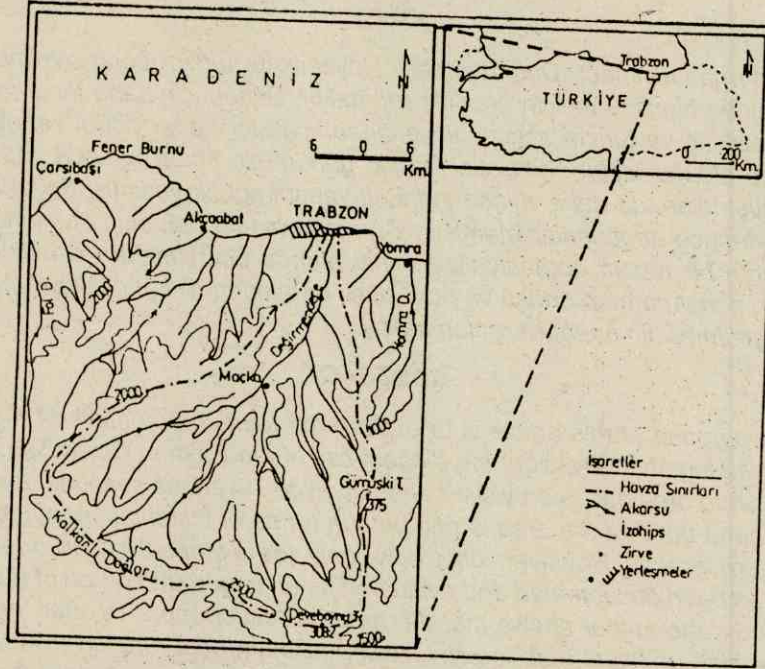
Giriş

Değirmendere havzası yurdumuzun Doğu Karadeniz Coğrafi Bölümü'nde Trabzon İli'nin sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Bölgenin zengin tarihi mirası, dünyada nadir olarak bulunulabilecek güzellikteki zengin bir doğal yapının üzerinde kurulmuş ve çok geniş turizm potansiyelini ortaya çıkarmıştır. Bu kaynakları turizm bazında birbirinden ayrı düşünmek mümkün olmadığı gibi, sahayı turistik cazibe merkezi haline getirirken yöre insanını fonksiyonun dışında

* KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Trabzon.

tutmak da mümkün değildir. Çünkü, doğal çevre şartları, üzerinde yaşayan insanlara geçimlerini temin için yeterli alternatifler sunmamıştır. bölgede doğal dengeleri bozacak boyutlara ulaşmış bulunan tarımda ısrarcılığın önüne geçmek ve çevre-insan dengesini yeniden kurabilmek için, yöre insanını da odak noktasına alan planlamaların acilen yapıp uygulamaya konulması gerekmektedir.

Sahayı turistik cazibe merkezi haline getiren ve yöre insanına alternatif geçim kaynağı sunan başlıca zenginlikler ve bunların değerlendirilmesi için coğrafi bakış açısıyla ortaya konan öneriler şöyle sıralanabilir.

Şekil 1- Değirmendere Havzası'nın Lokasyon Haritası
Figure 1- Location Map of the Değirmendere Region.

Tarihi Turizm Kaynakları

Yöremizin, M.Ö. 2000 yılına kadar inebilen uzun bir tarihi geçmişi vardır. Bu süre içerisinde bölge, çeşitli kavimlerin egemenliğine girmiş ve yaşayan kavimler kendi geleneklerini aksettiren beşeri yapıları inşa edip sahaya daha sonra gelen yerleşik topluluklara devretmişlerdir. Takdir edilir ki, inşa edildikleri dönemlerdeki insanların hayat tarzları hakkındaki bilgileri de gelecek yıllara ulaştıran bu yapıların, çok uzun bir dönem boyunca ayakta kalması zordur. birçokları istilacı veya yeni yerleşen topluluklar tarafından kısa zamanda yıkılmış, bir kısmı da müdahale görmeksizin 150-200 yıl ömüre sahip olabilmışlerdir. Beşeri yapıların tarih dönemlerine göre çok daha az ömüre sahip olmaları, çok eski tarihi

devirlere ışık tutacak bilgileri edinmeyi zorlaştırmıştır. Buna rağmen, bazı yapılar doğal ve beşeri olumsuz etkilere karşı son derece dayanıklı bir şekilde inşa edilmişler, belki de şanslı olmalarından dolayı uzun devrelerde birkaç defa onarılmış ve pek çok asır yaşayabilmişlerdir (Kılıçaslan, 1992, s. 281).

Buna göre, sahamızda ilk olarak yerleşenlere ait tarihi yapılar bulunmasa da, inşası M.S. 300'lü yıllara kadar inebilen eserlere rastlanmaktadır. Bu eski eserlerin Bizans dönemine ait oldukları bilinmekte olup, başlıcaları şunlardır.

Sümela Manastırı: Trabzon'un Maçka İlçesi'ne bağlı Altındere Köyü'ndedir. Maçka'dan Meryemana Deresi vadisi boyunca uzanan karayolunun 16 km.'sindeki doğuya bakan yamaçta, hakim Karadağ'ın eteklerinde sarp bir kayalık üzerine kurulmuştur. Manastır yapıları topluluğu, vadiden yaklaşık 300 m. yüksekliktedir.

Rivayete göre Bizans İmparatoru I. Thodosius (375-395) zamanında, iki Atina'lı keşiş olan Barnabas ile Sopharonice, Karadağ'daki kaya kovuğunu kilise olarak kullanarak Sümela Manastırı'nın ilk temelini atmışlardır. Daha sonra Justinianos, Sümela Kilisesi'ni onartarak geliştirmiştir. Manastır, asıl gelişimini Kral III. Alexios Kommanos (1349-1390) zamanında sürdürmüştür. XIX. Yüzyılda yeniden ele alınarak bir çok bölümler yenilenmiş ve fresklerle donatılmıştır. Bu dönemde en parlak ve zengin günlerini yaşamıştır. Bundan sonra 1916-1918 yılları arasında bölgedeki Rus işgali sırasında Manastıra el konulmuş ve 1923 yılında Türkler tarafından faaliyetine tamamen son verilmiştir. Manastırın 72 odası, kiliseleri ile büyük bir kütüphanesi ve mutfak gibi üniteleri vardır. Fresklerin en yoğun olduğu mekanlar kaya kilisesi ve ona bitişik şapeldir. Bunların IX. Yüzyılda yapıldığı söyleniyorsa da, XIV. Yüzyıldan itibaren izlenmeleri mümkündür.

Kilisenin, günümüzde, turistik ilgi odağı olmasını sağlayan en önemli faktör, tarihi özelliğinin yanı sıra, orman üst sınırına yakın sarp ve yeşil bir doğanın oluşturduğu coğrafi bir mekanda inşa edilmiş olmasıdır. Bu sebeple, ziyaretçi sayısında her yıl önemli artışlar olmaktadır. Sadece 1996 yılındaki resmi rakamlara göre, 50878 yerli, 6353 yabancı olmak üzere toplam 57231 kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Aynı yılda elde edilen gelir ise 16350 Dolar'dır. Fakat, gayri resmi ziyaretçiler de düşünülürse, ziyaretçi sayısının 100 bini aştığı sanılmaktadır. Halen restorasyon çalışmaları sürdürülmektedir.

Vazelon Manastırı: Maçka İlçesi'ne bağlı Köprüyanı köyü civarındadır. Sık bir çam ormanı içerisindeki kayalık üzerine inşa edilmiştir. İlk yapım tarihi kesin olarak bilinmemekte, ancak, 565 yılında Justinianos tarafından onarılmış ve 644-702 yılları arasında büyük onarımlar yapılarak kimi eklerle genişletilmiştir. Etkinliği, XX. Yüzyıla kadar sürmüştür ve Yahya Peygamber'e adanmış olan yapı, 1923 yılında yöredeki hristiyan nüfusun göçünden sonra kullanılamaz olmuştur. Günümüzde ziyarete açık değildir.

Kuştul Manastırı: Maçka'ya bağlı Şimşirli (Kuştul) Köyü'nde yüksek bir tepede inşa edilmiştir. Öbür manastırlar gibi bir mağara kilisesi ve ayazma çevre-

sinde 752 yılında kurulduğu sanılmaktadır. Daha sonra 1003 yılında yağmalanıp, XIV. Yüzyılda yenilenmiş ve 1904 yılında tümüyle yanınca, 3. defa onarılmış günümüzde ise pek az kalıntısı kalıp, ziyarete kapalıdır.

Araştırma bölgemizin diğer tarihi eser yapıları, hala kullanılmakta olan ve 150-200 yıllık tarihi sahip olup, çeşitli yaylalarda dağılışı gösteren kesme taştan kemer çatı şeklinde inşa edilmiş olan Kom'lardır. Bu yapılar, vaktiyle Rum nüfus tarafından kullanılan yayla evleridir. Ayrıca, 100-150 yıllık tarihe sahip olan ve yöremiz nüfusunun ilgili yıllardaki hayat tarzı hakkındaki bilgileri günümüze kadar ulaştıran, ahşap, göz dolgu ve Bağdadi tipte inşa edilen konaklar da tarihi yapılar içerisinde değerlendirilebilir. Oldukça sağlam olan bu yapıların korunmaya alınıp, gelecek nesillere intikali sağlanmalıdır. Sayıları giderek azalmakta olan ve doğal çevre faktörlerinin meskenler üzerindeki etkilerini yansıtmakta olan konakların, aynı zamanda turistik otel ve pansiyon olarak değerlendirilmeleri mümkündür (Foto 1).

Yayla, Sağlık, Dağ ve Kış Sporları Turizmi

Araştırma sahamızda geniş bir yer kaplayan ve ortalama yükseltisi 2300 m.'yi bulan yayla alanlarının, hayvançılık fonksiyonunun yanında turizm fonksiyonunun da icra edilebileceği önemli bir potansiyeli vardır. Günümüzde iç turizm bünyesinde değerlendirilmeye çalışılan bu potansiyelin, ileriye dönük ve uluslararası alanda faydalanılacak avantajları da vardır.

Yörenin nemli kış ve bahar mevsimlerinin ardından gelen yaz mevsiminin nemli ve bunaltıcı sıcakları, yaşayan nüfusa son derece olumsuz sağlık şartları sunmaktadır. bu sebeple, romatizmal ve akciğer hastalıkları yöresel bir karakter taşımakta olup, oldukça yaygındır. Halbuki, yayla alanları, özellikle yaz mevsiminde, gündüzleri sıcak-kuru, geceleri serin hava şartları ve bol oksijeni ile daimi yerleşim alanlarının hemen yanbaşıında, yöre insanlarına başka bölgelerde kolay erişemeyecekleri kadar elverişli bir hayat ortamı sunmuştur (Grotzbach, 1984, s. 202). Dolayısıyla, yörenin sakinleri, çağlardan beri hayvancılık fonksiyonunun gerçekleştirirken, en azından 5-6 ay süreyle bu sağlıklı şartlardan da faydalanmak suretiyle hayatlarını sürdürmeyi de amaçlayıp, yaylacılık faaliyetlerini bir hayat tarzı olarak benimsemişlerdir. Nisan ayı ortalarında kıyıya yakın köylerden itibaren başlatılan yayla göçlerinin, büyük bir heyecanla beklenmesi ve geleneksel şenliklerle (yöresel yeni giysilerin giyilmesi, hayvanların süslenmesi ve silah atmak... gibi) başlamasını önemli bir nedeni de budur (Foto 3).

Yayla mevsiminde obaları yerleşmeye açan asli kır nüfusunun yanında, yaylacılıkla ilgisi olmayan, ancak sadece rekreasyon amaçlı katılımlarla, yayla alanlarının nüfusu iyice kabarır. Okulların da tatil olmasıyla, şehir yerleşmelerindeki nüfusun önemli bir kısmı, tatilini buralardaki akrabalarının yanında geçirirler. Ayrıca, haftanın tatil günlerindeki günübirlik yayla ziyaretleri gerçekleştiren çalışan kesim, özellikle bu günlerde nüfus yoğunluğunu iyice artırarak, şehrin kirliliğinden kurtulur ve çalışma günlerinin yorğunluğunu giderirler. Gerçek-

ten de böyle katılımlar her geçen yıl artmakta ve Trabzon ili ile Maçka ilçe merkezleri özellikle hafta sonlarında bu amaçla adeta boşaltılmaktadır.

Yayla alanlarının merkezi yerlerinde, geçmiş yıllarda, başlangıçta belli günlerde, hayvan ticaretinin yapıldığı ve dolayısıyla insanların bir araya gelip karışıp-kaynaştığı, halkın "dernek" adını verdiği panayırlar kurulurdu. Günümüzde sağlanan ulaşım kolaylıkları, yayla halkının hayvanını artık panayırlara götürmeden şehirlerden gelen taleplerle, buldukları yerden satma imkanına kavuşmaları, bu tür toplanma alanlarının ekonomik fonksiyonunun önemli ölçüde kaybetmelerine yol açmıştır. Dolayısıyla, sayıları da azalan dernekler, şimdilerde daha çok rekreasyonel bir özelliğe bürünmüştür. Dernek günlerinde yayla sakinleri, köylerde kalan nüfus ve şehir nüfusundan olan katılımlarla, geleneksel şenlikler yapılmaktadır.

Araştırma bölgemizdeki en önemli dernek, Kadırğa Derneği'dir (Şekil 2). Her yıl temmuz ayınının 3. Cuma günü gerçekleştirilen bu dernekte, özellikle kadınlar geleneksel giysilerini giyerler. Sabahın geç saatlerinden itibaren başlayarak, derneğe katılan her köyün kadınlı-erkekli halkı sıra ile silah atışları eşliğinde ve horon oynayarak, gayet disiplinli bir şekilde dernek meydanına girerler. Girişteki uyum ve disiplin o köyün diğer köyler nezdinde ün yapmasına sebep olur. Aynı gün yurdumuzun değişik yerlerine göç edip yerleşen pek çok insan da şenliğe katılmak için buraya gelmiştir. Hatta, yurtdışında çalışmakta olan yöre insanı, yıllık iznini bilhassa bu günlere denk getirmek suretiyle derneğe katılırlar. Kısaca, uzun bir zaman görüşemeyen insanlar bu vesileyle bir araya gelirler. Daha sonraki saatlerde kesilen koyun ve sığırlar yenilir, eğlenilir ve akşam saatlerinde derneğe katılanların önemli bir kısmı alanı terkederler (Foto 3).

Bir günlüğüne dahi olsa yayla alanlarına ticari bir canlılık da getiren derneklerden başka, çeşitli yaylalara giden yolların merkezi kısımlarında yer alan ve genellikle orman bitişiği olan bazı *obalar*, doğal güzellikleri ile de çekici olmuşlar ve sık nüfuslanmışlardır. Rekreasyon amaçlı turizme de son derece elverişli olan bu obaların, turizm ve ticaret potansiyelleri bir anda ön plana çıkmıştır. Bu tür obaların en güzel örneği Yerlice olup, Akçaabat'a ait Haçka Obası ile adeta birleşmiş durumdadır. Değirmendere ile Kalanima derelerinin su bölümü hattında, yaklaşık 1900 m. yüksekliğinde ve orman alanının son bulunduğu bir sahada kurulan bu geniş obada, genellikle Maçka, Akçaabat ve Tonya ilçelerinin köylüleri yayla mevsimi boyunca yerleşirler. Geniş bir düzlük alana sahiptir. *Oba evleri* çoğunlukla modern tarzda inşa edilmiş olup, bir kısmının inşasında doğal ortamdaki sağlanan taş ve ahşap malzemenin kullanıldığı ve geleneksel özelliklerin korunduğu, dolayısıyla eski ile yeniyi birleştiren zengin, güzel bir görünümü sunmaktadır. Yörede yaşamış önemli bir din bilgini olan Haçka'lı Hoca'nın türbesinin de burada bulunmasıyla, bu geniş obalar alanı, dini bir ziyaret alanı olma özelliğini de kazanmıştır (Foto 4).

Yörenin elverişli yol ağı, doğal güzelliği ve dini hüviyeti, turizm talebini artırdıkça, oba halkına hizmet veren ticarethanelerin sayısı artarak kalmamış, da-

ha da modernleşmişlerdir. Günümüzde ticari bir merkez görünümünde kazanmış bulunan alanda, 3 otel, 5 kasap, 3 lokanta, 4 bakkal, 4 kahvehane ve dini vecibeler için de 2 adet cami ile bir türbe yer almaktadır.

Yerlice-Haçka obaları gibi, turistik-ticari potansiyele sahip pek çok oba yerleşmesinden bir diğeri de, Çakırgöl Dağları'nın kuzeye bakan sırtları üzerinde, yaklaşık 2300 m. yüksekliğindeki bir boğazda, karayollarının çevreye dağıldığı odak noktasında kurulu olan Cami Boğazı yerleşmesidir. Burası da çevre obalarının nüfusunun alış veriş yaptığı bir ticaret ve turizm merkezidir. Çarşısında 2 otel, 2 kasap ve 2 kahvehane ile bir mescid vardır. Çakırgöl'ü ziyaret eden yerli ve yabancı turistler burada konaklarlar. Yayla mevsiminin her gününde (özellikle hafta sonları) oldukça kalabalıktır.

Araştırma sahasının morfolojik özellikleri dolayısıyla, güneydoğu bölümünün su bölüm hattı boyunca yüksekliklerin 2500-3000 m. arasında değişen dağlar uzanmaktadır. Çakırgöl dağları 3000 m.'yi aşan yükseltileri ile ilginç buzul topoğrafyasına da sahiptirler. Ayrıca, aşağı seviyelerdeki plato alanları, orman sınırları üzerinde çok geniş yer kaplamaktadırlar. Yüksek dağlık alanlarıyla orta yükseklikteki platolar, kış mevsimi boyunca nüfusun terk ettiği ve bu sürede fonksiyonel bakımdan henüz değerlendirilmeyen sahalardır. Halbuki, günümüzün aktüel turizm değerleri bakımından oldukça uygun bir potansiyele sahip olan bu alanlar, Alpinizm amaçlı değerlendirmelere açılabilir. Yüksek dağlar, yaz mevsiminde tırmanma, platolar ise kayak sporu için son derece uygundur (Doğanay, 1987, s. 92).

Zengin Flora, Fauna ve Tabiat Şartlarına Bağlı Turizm

Araştırma sahasının sahip olduğu zengin orman potansiyelinin, genel alanının % 36'sını bulan tabii zenginlik kaynağını oluşturduğu görülmektedir. Bu potansiyele sadece yapacak ve yakacak temini açısından bakmamak gerekir. Ormanların daha pek çok fonksiyona sahip olduğu bilinmektedir. Buralar bol oksijen kaynağına sahip olup, insanların dinlenmesi ve yürüyüş sporu için ideal alanlardır. Görsel ve sağlık turizmi için de pek çok avantajlara sahiptirler. Ayrıca ormanların fauna özellikleri de turizm açısından ilgi çekmektedir. O halde, bu geniş alanda mevcut fauna yapısının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Av turizmi diye nitelendirilen faaliyetler için mevcut yabani hayvan varlığının tespit edilip korunması sağlanmalı ve sahaya relitik hayvan türleri kazandırılmalıdır. Bunun için de sahamız ormanlarının önemli bir kısmının Milli Pak haline getirilmesi gerekir. Günümüzde Meryemana Araştırma Ormanı'nda yaklaşık 4800 ha.'lık alan bu duruma getirilmiş olup, bazı relitik geyik türlerinin barındırılması henüz deneme aşamasındadır. Fakat, turizm amaçlı kullanıma hitap edecek organizeler pek azdır (Foto 5). Aynı ormanda endemik bitki türlerinden olan Doğu Ladini (Pionaorientalin) de korumaya alınmış, dolayısıyla flora ve fauna yönünden özel bir ortam Foto Safari'ye uygun bir hale getirilmiştir (Berk, 1992, s. 8).

Sahanın bol su geçiren hızlı akışlı akarsuları, kano ve rafting sporu turizmi

için son derece elverişlidir. Bu aktüel turizm potansiyeli ve diğerleri gibi değerlendirilmeyi beklemektedir. Son yıllarda Çoruh Nehri üzerinde bu sporların yapılması için planlanan turizm tanıtım programlarına yöremizin de dahil edilmesi akılcı bir yoldur (Canalioğlu, 1993, s. 37).

Yöremiz, sahil turizmine alternatif olarak gösterilen, zengin doğal ormanlara, tırmanma sporuna uygun dağlara, kayakçılık için elverişli topografya ve kar şartlarına, ayrıca, ülkemizde henüz potansiyel alanları tespit edilmemiş ve dolayısıyla, pek fazla tanınmayan akarsu sporları turizmine elverişli özelliklere de sahip bulunmaktadır. Daha da önemlisi, bütün bu kaynakların, yer yer tarihi turistik değerlerle benzenmesi, iç içe zengin bir görsel doğal yapıyı ortaya çıkarmıştır.

Bu doğal yapının turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, yörenin giderek artan nüfus kaybının durdurulabilmesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü, alternatif ekonomik kaynakları oldukça sınırlıdır. Bölgeye turistik ilgiyi çekmek için öncelikle alt yapı tesislerinin kurulabileceği uygun alanların tespit edilmesi gerekmektedir (Köksal, s. 73). Tatbiki coğrafya açısından da önemli olan bu tür çalışmalara ışık tutabileceğini de düşünerek araştırmalarımızdan elde ettiğimiz sonuçları değerlendirmek istiyoruz.

Buna göre; yukarıda türleri belirtilen turistik faaliyetler için bütün yöre potansiyelini değerlendirebilecek altı merkez seçilebilir. Bunlardan en aşağı yükselti kademesindeki Maçka ilçesi, aynı zamanda sahanın önemli bir kısmının idaresini üstlenmiştir. Diğer merkezler ise bölgenin en önemli tarihi yapısına sahip Meryemana Manastırı ve çevresi, güney doğudaki Cami Boğazı mevki, güneyde sahanın hemen hemen ortasında yer alan Hamsiköy ile Yerlice-Haçka obaları ve biraz daha kuzeyde aynı su bölümü hattı üzerindeki Şolma yaylasıdır (Şekil 2). Seçilen bu merkezlerin sahip oldukları fonksiyonel özellikler birbirlerinden farklıdır. Meryemana'nın etrafı son derece gür ve doğal bir orman örtüsü ile kaplıdır (Foto 5). Temiz ve hızlı akışlı Altındere, yeşil ormanı adeta ikiye bölerek akar. Sağlığa uygun hava şartlarına sahip olup, nisan-ekim ayları arasındaki devrede dinlenme, orman içi turları, rafting ve kano sporları için elverişlidir. Günümüzde iyi bir yolu ile Maçka Orman İşletmesi Müdürlüğü'ne ait yaklaşık 50 yatak kapasiteli misafirhanesi bulunmakta ve özel olarak kiralanabilmektedir. Yılda yaklaşık 100 bin yerli ve yabancı turist ziyaret ettiği bir mekan için elbette mevcut yatak kapasitesi uygun değildir. Halbuki küçük *Bungalov tipi evler* ile gerektiği zaman yeri kolayca değiştirilebilecek yeterince *Karavan ev* bölgeye yerleştirilip kiraya sunulmalıdır. Hatta, yakın çevredeki terk edilmiş boş köy evleri, mezere evleri, sahiplerine verilecek turizm kredileriyle pansiyon haline getirilebilir. Bu şekilde çekici bir merkez olacak olan Manastır çevresi, sadece turistik eşya, gıda maddeleri, spor malzemeleri satan mağazalarla, lokanta ve eğlence tesisleriyle donatılmalıdır. İnşa edilecek yeni binlaarın doğal ortamı bozmaması, tuğla ve ahşap malzemeden ve en fazla 1-2 katlı inşa edilmesi gerekmektedir. Mevcut karayolunun yanısıra merkezi Maçka'da kurulacak teleferik-telesiyej tesisi, yüksekten Altındere vadisine

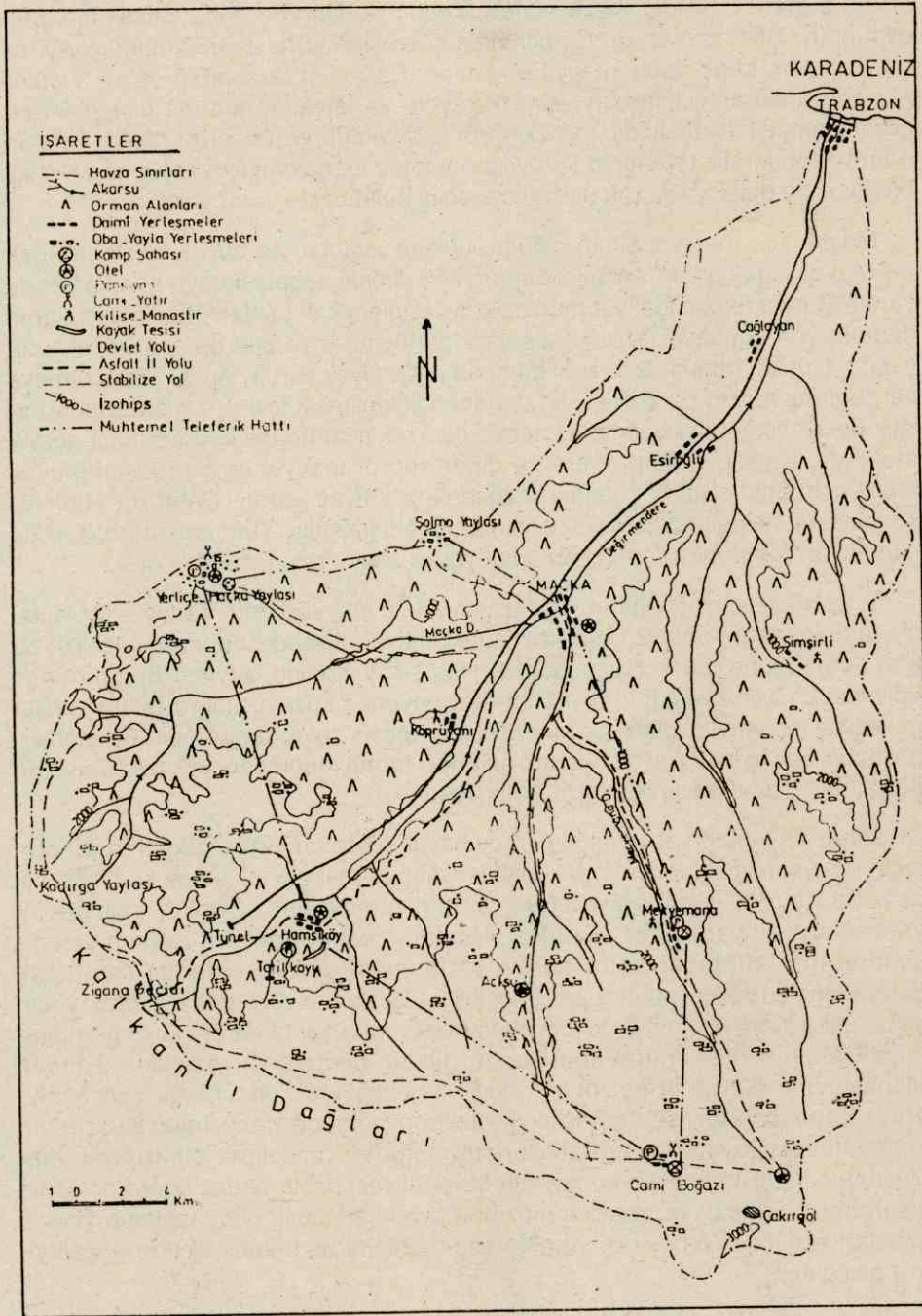
hakim konumdan geçirilip görsel turizmi de teşvik edip, yörenin turizm potansiyelinin değerlendirilmesine imkan sağlamalıdır.

Teleferik-Telesiyej hattı aynı vadiden devamla Camiboğazı mevkiine çıkarılmalıdır (Şekil 2). Mevcut karayolu da zaten ham yol olarak mevcut olup bakımı yapılıncaya kullanır hale getirilebilecektir. Burası kayak turizmi için uygun şartlara sahiptir. Kışın kar kayağı, yaz mevsiminde ise çim kayağı için pistler teşkil edebilir. Zaten elverişli bir yol ağı merkezinde bulunmakta, Çakırgöl dağlarının kuzeybatı eteklerinde yer almaktadır. Bu bakımdan dağcılık sporu için müsait olup, yayla turizmi bakımından ideal şartlar taşır (Foto 6). Kurulacak otel, eğlence ve dinlenme tesisleri bütün yakın çevreye hitap edebilecektir (Çakırgöl'ün kuzeydoğu eteklerinde 50 yatak kapasiteli bir otel-pansiyon vardır). Zaten mevcut ziyaeççi potansiyeli bir hayli fazladır. Ancak, kalacak yer ve alışveriş yapacak ticarethane sayısı yeterli değildir. Larhan hanları yakınındaki 30 yatak kapasiteli modern Acısu Otelini ise buraya yaklaşık 10 km. mesafede bulunmaktadır.

Hamsiköy, merkezinden geçen Trabzon-İran Transit Karayolunun, karşı yamaca alınmasıyla ticaret fonksiyonunu tamamen yitirmiştir. Halbuki köyün kuruluş yeri, orman üst sınırı ile mezere ve yaylaların iç içe olduğu bir mevkidir. Günümüzde önemli bir nüfus kaybı sorunu ile karşı karşıyadır. Kaybettiği ticaret fonksiyonunun alternatifini "turizm" olabilir. Çünkü iyi bir karayolu ile çevre mezere ve yaylaları adeta ören stabilize yol ağına bağlanmış bulunmaktadır. Değirmendere vadisine tamamen hakimdir. Hamsiköy'ün biraz güneyinde 50 yataklı bungalov evler, alabalık lokantası ve diğer turizm aktivitelerinin yapılabileceği "Zigana Tatil Köyü" yer almaktadır (Şekil 2). Göçler sebebiyle yayla ve mezere evlerinin çoğu kullanılmaz durumda olup çürümeye terk edilmiştir. Kış mevsiminde kar, bahar ve yaz mevsimlerinde çim kayağına uygun topoğrafya ve bitki örtüsü şartları vardır. Zaten küçük bir hat boyunca telesiyej işler vaziyette olup kullanılmakta olan kısa bir kayak pisti de vardır. Biraz güneyinde, yeni Trabzon-Erzurum Karayolu üzerinde yaklaşık 50 kişilik yatak kapasiteli dağ tesisi yer almaktadır. Ayrıca Hamsiköy'de mevcut otel, lokanta ve diğer ticarethaneler potansiyel olarak mevcuttur. Sadece bunların işler hale getirilmesi gerekmektedir. Bunun için de merkezin teleferik-telesiyej hattı ile Yerlice yaylasına bağlanması gerekmektedir. Yayla ve mezereye daha fazla insan çekip yörenin temiz havasından yararlandırmak için boş mezere ve yayla evlerinin pansiyon haline getirilerek mevsimlik kiraya verilmesinin sağlanması en akılcı yoldur (Foto 7). Mevsim boyunca bölgeye yerleşecek insanların yörenin diğer turizm özelliklerinden de faydalanacakları ve dolayısıyla kalış süresini uzatıp daha fazla ekonomik girdi sağlayacakları düşünülmelidir.

Yerlice-Haçka obaları günümüz özellikleriyle turizm aktivitesine zaten sahiptir. İhtiyacı olan, turistik faaliyetlerin çeşitlerini ve konaklama tesislerinin artırılmasını sağlamaktır. Ayrıca, ulaşım problemleri vardır. Aynı obaların kışın kayak merkezi olarak düşünülmesi gerekir. Bunun için de teleferik hattı ile Şalmo yaylası üzerinden Maçka merkezine bağlantısı sağlanmalıdır. Çünkü

Şekil 2- Değirmendere Havzası'nda Turizm Kaynaklarının Dağılım Haritası
Figure 2- Distribution Map of the Tourism Sources in Değirmendere Region

kışın karayolu trafiğinin işletilebilmesi zordur. Bu alan her türlü turistik faaliyete uygundur. İklim şartları da Camiboğazı çevresine göre daha ılımandır. Ayrıca bu bölgenin, biraz daha kuzeydeki Turizm Bakanlığı tarafından *Yayla Turizmi Projesi*'ne alınan Şolmo yaylasına karayolu ve teleferik hattı ile birleştirilmesi gerekmektedir (Canalioğlu, 1993, s. 37). Teleferik ve telesiyej tesisi, yörenin iklim ve topografik ortamının karayolları yapımı ve bakımı için sorun teşkil ettiği bölgemizde ulaşım da rahatlık getireceğini belirtmekte yarar vardır.

Maçka ilçe merkezi sahip olduğu, ulaşım avantajı ile bu merkezlerin odak noktası durumundadır. Ancak, idari merkez olması sebebiyle ayrı avantajları da vardır. Burası turizm faaliyet merkezlerine bağlanacak teleferik-telesiyej hattının dağıtım yeri olmalıdır. Yüksek alanlara gününbirlik ziyaretlerde asıl konaklama yeridir. Çünkü, günümüzde belli bir ticari potansiyeli vardır. Ancak, izah etmeye çalıştığımız turizm potansiyelinin değerlendirilebilmesi için ilçe merkezinde turistik faaliyetlerin niteliklerine hizmet verecek ek ticarethanelerin açılması gerekmektedir. Kayak, rafting, kano ve diğer sportif faaliyetler için çeşitli ihtiyaç malzemelerinin satıldığı kaliteli mağazalara ihtiyaç vardır. Daha da önemlisi konaklama ve eğlence merkezlerinin tesis edilmesidir. Yurdumuzda başarı ile uygulanan *Kapadokya* örneği burada uygulanabilir (Tekin, 1994, s. 46).

Teleferik-telesiyej hattının nihai uzunluğu 70 km. kadardır. Takdir edilir ki, bu mesafenin inşası önemli para kaynağına ihtiyaç hisseder. ancak, öncelikli 30 km. uzunluğuna sahip Cami Boğazı-Hamsiköy-Yerlice Yaylası hattının inşası edilmesi bir zorunluluktur. Çünkü bu hat boyunca kuzeye doğru bütün vadiler güzelliklerini sergiler güneyde ise yaylaların eşsiz seyri gerçekleşir. Bu alanlarda özellikle Ağustos ayına kadar öğleden sonra denizden yükselen sislerin görünümü büyük bir zevkle takip edilir (Foto 4).

Sahaya uygulanmasının son derece hayati olacağını düşündüğümüz bu projenin bir çok eksik yanlarının bulunabileceğini de belirtip, oluşturacak bir teknik heyetle hayata geçirilebileceğini tahmin etmekteyiz. Çünkü, çok büyük yatırımlara ihtiyaç yoktur. Sadece, Maçka ilçesinin mevcut potansiyeli de kullanılarak atılımda motor görevi üstlenmesi gerekmektedir. Yapılacak faaliyetlere öncelikle tanıtım programları ile başlanmalı ve daha ziyade yakın çevre insanlarını ülkemiz iç turizmine katmak, daha sonra da dış turizme ehemmiyet verilmelidir. Tanıtım konusunda güçlük çıkacağını, özellikle Sümela Manastırı'nın dünyanın turizm literatürüne geçtiğini de düşünerek zannetmiyoruz. Yapılacak tek şey gelen ziyaretçilerin bölgede daha uzun bir zaman kalmasını sağlayacak alternatif turistik değerleri ön plana çıkarıp alt yapı oluşumunu teşkil etmektir. bu sayede Maçka ilçesi başta olmak üzere bölgenin insan trafiği artacak ve özellikle turizme dayalı ekonomik girdi sağlanıp yeni iş sahaları açılacak ve böylece yörenin göç problemi de önemli ölçüde engellenmiş olacaktır.

Sonuç ve Öneriler

Değirmendere havzası, Doğu Karadeniz Coğrafi Bölümü'nden seçilen, bölgenin hemen bütün coğrafi özelliklerinin karakteristiklerini taşıyan, dolayısıyla önemli fiziki ve beşeri sorunları da olan bir alandır. Bu problemlerin varlığı bir kader değildir. Yöre insanı kendine bahşedilen pratik zekasını kullanıp, zaten pek çok olumsuzlu olumluya çevirebilmeyi başarmıştır. Bölgenin bugüne kadar değerlendirilemeyen birçok avantajlarından başlıcaları zengin tarihi ve doğal varlıklarıdır. Potansiyeli ekonomik değer olarak bölgeye kazandırırken, yöre insanını mutlak surette faaliyetlerin içerisinde düşünmek gerekir. Çünkü, turizmin önemli özelliklerinden birisi de yörenin geleneksel hayat tarzını başka insanlara tanıtmaktır. Bunun için en uygun yol, mezraa ve yaylalarda hatta köylerde pansiyonculuğu teşvik etmektir. Aksi halde sadece birkaç yıldızlı otelin rastgele hayata geçirilmesi, sağlanan ekonomik girdinin yöre insanına rasyonel dağıtılamaması sorununu ortaya çıkarabilir. Şu halde, sahada alt yapı ile destekli turizm çalışmalarının yanı sıra, kredi destekli pansiyonculuğun da yaygınlaştırılması akılcıdır. Zaten daimi iskan merkezlerinde göçler, geçici yerleşmelerde de hayvancılık fonksiyonunun zayıflaması nedeniyle pek çok mesken boştur. Bu da alt yapı bakımından önemli bir avantaj olarak düşünülebilir.

Fotoğraf 1- Başarköy evlerinden bir görünüm.
Photo 1- A view from the village houses in Başarköy.

Fotograf 2- Yayla meskenlerinden bir görünüm.
Photo 2- A view from high plateau houses.

Fotograf 3- Geleneksel "Dernek"lerden bir görünüm.
Photo 3- A view of traditional "Dernek" gatherings.

Fotograf 4- Yerlice yaylasından bir görünüm.
Photo 4- A view from high plateau houses.

Fotograf 5- Meryemana Manastırı'ndan bir görünüm
Photo 5- A view of Sumela Monastery.

Fotoğraf 6- Çakırgöl'den bir görünüm.
Photo 6- A view from Çakırgöl.

Fotoğraf 7- Bir mezraa evi görünümü.
Photo 7- A view of a house in the meadow.

Son yıllarda özellikle yayla turizmi bünyesinde verilen yatırım teşviklerinin bölgedeki insan-doğal çevre dengesini bozmayacak mikro planlar yapılmadan yürürlüğe konulması, hem sahamız hem de benzer alanlar için geri dönülmesi zor sonuçları doğurabileceğini şimdiden belirtmek isteriz. Bu konuda Alp'lerdeki turizm faaliyetleri daha iyi incelenmeli ve yurdumuzun batısındaki turizm gelişmesinde yaşanan kötüler, bu bölgemizde tekrar edilmemelidir.

Kaynakça

- BERK, H. "Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Endemik Türklar ve Turizm Yönünden Önemi", Amfora, Aylık Turizm Tanıtım kültür Çevre Der., s. 2, Ankara, 1992.
- CANALIOĞLU, V., "Trabzon Turizminden Beklentiler", Yunus Der., s. 2, Trabzon, 1993.
- DOĞANAY, H., Türkiye Turizm Coğrafyası-Genişletilmiş İkinci Baskı. Atatürk Üniv. Fen-Ed. Fak. Coğr. Böl. Yay., No: 21, Erzurum, 1987.
- GROTZBACH, "Spatial Structure and Devalopment Prospect of Tourism in the Black Sea Region of Turkey", Ege Coğr. Der., s.2, İzmir, 1984.
- KÖKSAL, A., "Karadeniz Bölgesi'nin Turizm Coğrafyası", Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri (13-17 Ekim 1986), Ondokuz Mayıs Üniv., Eğit. Fak. Der., Özel Sayı, No: 1, Samsun, 1988.
- KILIÇASLAN, A., Trabzon-Değirmendere Havzası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafya Özellikleri (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst., Erzurum, 1992.
- TEKİN, A., "Turizmin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Etkileri", Anatolia, Turizm ve Çevre Kültürü Dergisi, s.3, Ankara, 1994.